

Dr hab. Maciej Kurak prof. UAP
Wydział Grafiki Komunikacji Wizualnej
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu

Recenzja
rozprawy habilitacyjnej, dorobku artystycznego i dydaktycznego
Pana dr. Tomasza Kalitko
sporządzona w związku z wszczęciem przez
Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów postępowania habilitacyjnego
w zakresie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne.

Recenzja powstała na podstawie następującej dokumentacji:

- Autoreferat
- Dokumentacja prac malarskich
- Dokumentacja wystaw
- Wykaz dorobku artystycznego oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki. Dokumentacja wybranych wydarzeń (fotorelacja, katalogi, zaproszenia)

Tomasz Kalitko studiował w latach 2000–2006 na Wydziale Malarstwa, na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Dyplom z wyróżnieniem otrzymał w zakresie sztuk plastycznych w Pracowni Malarstwa u prof. Jana Świtki. Stopień doktora sztuki otrzymał w 2011 roku za pracę *Wielość perspektyw miejskich narracji*, w dziedzinie sztuki plastyczne w dyscyplinie sztuki piękne. Promotorem pracy był prof. Krzysztof Markowski. W latach 2006–2007 Tomasz Kalitko pełnił funkcję asystenta stażysty w VI Pracowni Malarstwa na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Od 2007 do 2011 roku zajmował stanowisko asystenta w tejże pracowni, a w latach 2011-2016 zajmował stanowisko adiunkta. Od 2017 roku jest kierownikiem VI Pracowni Malarstwa, na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Dr Tomasz Kalitko w latach 2016–2018 był prodziekanem Wydziału Malarstwa na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu, a od 2018 roku pełni funkcję dziekana tego samego wydziału. Od 2007 roku swoją twórczość prezentował na wystawach zarówno w kraju, jak i zagranicą. Po wszczęciu przewodu doktorskiego Tomasz Kalitko miał 14 wystaw indywidualnych i brał udział w około 17 wystawach zbiorowych.

Oprócz dorobku artystycznego doktor Tomasz Kalitko brał udział w pracach organizacyjnych związanych z różnymi wydarzeniami artystycznymi Wydziału Malarstwa,

na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Był organizatorem kilku edycji konkursu *Nowy Obraz/Nowe Spojrzenie*, pomagał przy koordynacji i organizacji wydziałowych wystaw, prowadził tematyczne warsztaty i plenery dla studentów malarstwa.

Prace malarskie dr. Tomasza Kalitko odnoszą się przede wszystkim do kwestii przedstawiania i opowiadania zapamiętanych sytuacji. Autor podejmuje zagadnienia związane z obrazowaniem, stosując kilka sposobów działania.

Pierwszy odwołuje się do przedstawiania wielowątkowych historii na jednym obrazie. Przykładem może być praca *Tłum* z 2005 roku, *Tłum 2* z 2007 roku, *Wejście do metra* z 2011 roku czy praca wchodząca w skład habilitacyjnego dzieła *Poza sekwencją 2* z 2017 roku. Autor nakłada na siebie różne sekwencje wydarzeń, tworząc pewien rodzaj symultanicznego kolażu. W ten sposób przenikają się przedstawione elementy przestrzeni, przedmioty i ludzie – *per sonare*, co oznacza „brzmieć przez”. Nakładane są na siebie różne ujęcia perspektywiczne, które tworzą spójną wielowarstwową kompozycję. Odbiorca sztuki Tomasza Kalitko musi sam dokonać pewnego uporządkowania nakładających się sekwencji w obrazie. Dekoduje obraz, ale z uwagi na wieloznaczne zestawienia nie ma pewności, że poprawnie odczytuje przekaz autora.¹ W takim systemie artykulacji artystycznej, gdzie poszczególne sekwencje nakładają się na siebie, ważną rolę odgrywa pamięć widza. Odbiorca, łącząc przedstawione sekwencje w konsekwentny łańcuch przyczynowo-skutkowy, dokłada elementy brakujące, pochodzące z przekazów medialnych. Tak skonstruowany obraz jawi się „jako pozorne samodzielne źródło swych własnych celów i znaczeń”².

Drugi sposób działania, jaki stosuje Tomasz Kalitko w swojej twórczości, odnosi się do budowania prac wielosegmentowych, przedstawiania złożonych historii. Widoczne jest to w realizacjach: *Poczekalnie 1* z 2015 roku, *Brooklyn street* z 2016 roku, również w pracach stanowiących dzieło habilitacyjne *Midnight* z 2017 roku, czy z tego samego roku *Midday* i *Seria*. Prace nie przedstawiają wszystkich sekwencji ruchu. Integralną, kompletną całość tworzą brakujące sceny, które uzupełnia odbiorca w pamięci, podobnie jak podczas oglądania filmu. Kompozycja malarska zbudowana z niewielkich obrazów poustawianych jeden obok drugiego pozwala odbiorcy na interpretację poszczególnych elementów przedstawienia i jednocześnie całości konfiguracji. Ujawnia wagę subiektywnych obrazów, które tworzą sami

---

¹ Tomasz Kalitko wspomina o tym w swoim referacie pt. *Niebezpieczna sekwencja*

² W.J.T. Mitchell *Czego chcą obrazy?* Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2013.

odbiorcy. Jednostronność ich interpretacji jest niejednoznacznym komunikatem i nie podlega zależności, zgodnie z którą „im informacja jest większa i im szerszy zasięg jej oddziaływania, tym zdaje się wyczerpywać i gasnąć szybciej”³.

Trzeci sposób działania stosowany przez Tomasza Kalitko polega na tworzeniu obrazów pojedynczych, które kumulują przedstawianą historię poprzez ukazanie jednej sceny, ale ze wszystkimi szczegółami możliwymi do zobrazowania tylko w statycznym obrazie. Stan zawieszenia, inhibicji w jego obrazach, tak jak w pracy habilitacyjnej *Shot 1* z 2017 roku, powoduje, że widzimy szczegóły trajektorii pocisku i gradację kolorystyczną plamy krwi. Zatrzymany ruch ujawnia te elementy zdarzenia, które, z uwagi na ograniczenia ludzkiej percepcji, nie są możliwie do zobaczenia. Ten nierealny, pozapercepcyjny stan zatrzymania ujawnia cząstkowość zdarzenia i tym samym inspirowanie do tworzenia uzupełnień.

Przekazywana treść historii, zgodnie z myślą zawartą w praktycznej części pracy habilitacyjnej, nie tworzy konkretnej opowieści, ale buduje wypowiedź przybliżającą nastrój, zagadnienia formalne i założenia konstrukcyjne dzieła. Prace przedstawione na wystawie *Poza sekwencją* podejmowały dialog tworząc wspólną całość, dopełniały się również w sferze znaczeniowej. W obrazach przedstawione postacie są uproszczone i odrealnione w kształtach. Poprzez sąsiedztwo innych elementów kompozycji, wyabstrahowane formy o niesprecyzowanych konturach odczytać można jako spójne. Na przykład część 1 cyklu *Midnight* przedstawia sylwetkę postaci, która uosabia się poprzez kontekst innych obrazów. Przypomina to twórcze poszukiwania Paula Cézanne’a, który upraszczał formy odnosząc się do mechanizmów percepcji. Zgodnie z psychofizjologicznym procesem widzenia, kiedy nie skupiamy się nadmiernie na obiekcie, odbieramy go powierzchownie, a resztę brakujących odniesień uzyskujemy z zakodowanych w mózgu informacji. Uproszczenia, syntetyzowanie formy, stosowane szablony mają za zadanie przede wszystkim zbudować odpowiedni nastrój, ujawnić estetyczne walory przedstawianej sytuacji. Realne wydarzenia tylko wtedy stają się komunikatywne w kulturze masowej i niosą odpowiedni sens oraz referencje, kiedy wpisują się w kanony postrzegania. Tomasz Kalitko, konstruując obraz, próbuje oddać odpowiednią atmosferę i stworzyć stosowny charakter przedstawienia. Postępuje podobnie jak Jeff Wall, który inscenizował zdjęcia wojenne, żeby skuteczniej wpłynąć na odbiorcę i oddać nastrój starć militarnych.

---

³ Mieczysław Porębski *Sztuka a informacja*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1986.

Kluczem do zrozumienia prac Tomasza Kalitko jest temat relacji międzyludzkich. Nie można jednak określić tożsamości osób prezentowanych na obrazach. Autor nie uprawia również radykalnego moralizatorstwa oceniającego przedstawione zdarzenia. Jak pisze Tomasz Psuja „Z jego obrazów emanuje zgoła coś innego. Jest to szacunek i przychylne zainteresowanie dla człowieka w zbiorowości, jak i dla osobliwości i tajemnicy jego pojedynczego bytu”⁴. Tomasz Kalitko zwraca uwagę na fakt, że „społeczeństwa nie można budować bez przeobrażenia człowieka”⁵, gdyż narzucanie restrykcji prawnych czy wprowadzanie odgórných systemów nie sprawdzi się, jeśli jednostka nie zmieni myślenia. Zmiany gospodarcze czy ustrój polityczny stymulują zachowania jednostki, ale przekształcenia dokonują się dopiero w odpowiednich warunkach, które związane są z wprowadzeniem nowego „aparatu pojęciowego” w kontekście aktualnej sytuacji. Pomimo gwałtownego przebiegu rewolucji, transformacje dotyczące nowego sposobu myślenia i jego form wyrażania zachodzą w dłuższym czasie. Przypomina to sytuację opisaną przez Andrzeja Turowskiego, która dotyczy pierwszych demonstracji rewolucyjnych w Rosji podobnych wyglądem do procesji kościelnych, a nie manifestacji publicznych, charakteryzujących się większą ekspresją estetyczną i spontanicznością⁶.

Autoreferat przedstawiony przez dr. Tomasza Kalitko pt. *Niebezpieczna sekwencja* jest analizą jego własnej twórczości. Ukazuje zależność pomiędzy opowieścią a wypowiedzią twórczą. Praca pisemna ujawnia zainteresowania autora zogniskowane głównie wokół miasta/skupiska ludzi/ społeczności – motywów generujących potrzebę użyteczności. „Będąc skupiskiem ludzi złączonych ze sobą względami na korzyści wynikające ze współżycia, miasto rozwinęło się tak, jak tego wymagało życie. Z natury jego, jako skupienia, wynikało zredukowanie działań woli jednostki. Z celu, dla którego dokonano się skupienie, wynikało podniesienie użyteczności do naczelnej normy rozwoju”⁷.

Tomasz Kalitko jest artystą i pedagogiem czynnie uczestniczącym w życiu szkoły oraz na polu sztuki. Opierając się na twórczości i działalności dydaktycznej Tomasza Kalitko, widzimy artystę i pedagoga, który wciąż poszukuje nowego wizualnego języka. Przypuszczam, że nowe doświadczenia Tomasza Kalitko w zakresie sztuki będą podobnie uwodzące swoją

---

⁴ w przytoczonym w dokumentacji przez Tomasza Kalitko fragmencie recenzji Tomasza Psuji umieszczonej w katalogu do wystawy *Podobieństwo i przypominanie*, która odbyła się w Gorzowie Wielkopolskim w 2011 roku

⁵ Karl Mannheim *Człowiek i społeczeństwo w dobie przebudowy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1974.

⁶ Andrzej Turowski *Wielka utopia awangardy. Artystyczne i społeczne utopie w sztuce rosyjskiej 1910-1930* Państwowe Wydawnictwo Państwowe, Warszawa 1990.

⁷ Tadeusz Peiper, *Tędy, Nowe usta* Wydawnictwo Literackie Kraków 1972.

strukturą jak te, które przedstawia nam teraz. Być może będą kolejnym etapem działań artystycznych, w tym poszukiwania nowych, wizualnych symboli języka komunikacji.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dorobkiem artystycznym i dydaktycznym oraz dokumentacją dzieła habilitacyjnego pt.: *Poza sekwencją* oraz tekstem autoreferatu pt. *Niebezpieczna sekwencja* stwierdzam, że praca spełnia wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym zakładanych w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz w zakresie sztuki z dn. 14.03.2003 r. tekst jednolity Dz. U. Z 2003 roku, nr 65, pozycja 595, Dziennik Ustaw z 2005 roku nr 164, pozycja 1365, Dziennik Ustaw z 2011 roku nr 84, pozycja 455 artykuł 16 i 18a oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22.09.2011 roku tekst jednolity Dziennik Ustaw 204 pozycja 1200, paragraf 12–18.

Wnioskuje o nadanie dr. Tomaszowi Kalitko stopnia doktora habilitowanego.

dr hab. Maciej Kurak prof. UAP